

Az egyik csoport pártját, ingét, kaft ánját, csizmáját olykor tucat-számba ékesítették a kéttagú csüngős aranyozott ezüstveretek, lószerszámjuk viszont szinte teljesen dísztelen volt. A másik csoportnál éppen fordított a helyzet: ruházatukon ritkábban fordulnak elő fémdíszek, lovuk szerszámainak bórshíjait ellenben vaskos aranyozott ezüst három- vagy négyszirmú virágot ábrázoló rozetták borították be. (A ló s így a lószerszám is, szerves része volt az akkori megjelenésnek).

E két viselet egy síron belül soha nem keveredik, de területileg nem választható el éles vonalakkal egymástól, hordozói egy-egy kisebb régióban csoportosulnak. A Karoson eltemetett nők ruházatát csak ritkán díszítették nemesfém veretekkel, de annál ékeesebbek voltak a lószerszámaik.

A hiedelemvilág emlékei

A honfoglaló magyarok körében uralkodó hitvilág lényege a sámánizmus, másképpen mondva a fáltoshit. Ez nem vallás, hanem az őseinket körülvevő világ magyarázatára szolgáló hiedelmek összessége. E hitvilágot a vándorlásaik során velünk kapcsolatba kerülő iráni, török és más népektől átvett elemek is gazdagították. A sámánhit szerint a világ rétegekre oszlik. A középső réteg a mi világunk. A felső világ az istenek és szellemek lakóhelye, az alsó pedig a gonosz szellemek tanyája. E rétegeket az életfa vagy világfa köti össze. A világok különböző rétegei – az emberek és az istenek – között a csodálatos képességekkel rendelkező táltos tud közvetíteni.

A kereszténység hatása a karosi temetőikben semmilyen formában nem mutatkozik meg.

Az utolsó sírok

A kalandozó hadjáratok során a 10. század közepe felé egyre sűrűsödő katonai kudarcokból, majd az augsburgi csatavesztésből (955) a magyarok ekkoriban uralomra kerülő nagyfejedelme, Taksony (955 k.–972) majd utódai, Géza (972–997) és Szent István király (997/1000–1038) levonták a politikai és a haditechnikai jellegű következtetéseket is. Felszámolták a feltételezhető korábbi, Felső-Tisza-vidéki hatalmi központot, s uralmuk súlypontját Esztergom Székesfehérvár és Óbuda körzetébe helyezték.

A karosi – s a hasonló szerkezetű és gazdagságú többi Felső-Tisza-vidéki – temető használata a 10. század közepén megszakadt. Feltehetőleg az azokat használó közösségeket 955 után az új fejedelmi hatalom felszámolta és széttelepítette.

A szerző régész, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgató-helyettese, a kiállítás kurátora

A gumiarcú és aranyszívű Latyi

FOTÓ: MTI/KOVÁCS GÉZA

Fél évszázada halt meg Latabár Kálmán, a legnagyobb magyar komikusok egyike. Népszerűsége az idő múlásával semmit sem kopott, filmjeit manapság is élvezettel nézik rajongói.

NÁNÓ CSABA

Ha korunkban megkérnénk tíz embert, nevezzen meg két magyar komikust, akik megragadták képzeletüket, és befészkeltek magukat az emlékezetükbe, nagy a valószínűsége annak, hogy kilencen közülük Hofi és Latabár nevét említénék. Ám a két nevetetű között alapvető különbségek voltak. Művészi és emberi szempontokból egyaránt. Míg Hofi az úgynevezett stand-up comedy magyar megteremtői közé sorolható, Latabár Kálmán nevéhez inkább feledhetetlen filmbeli és színpadi alakítások fűződnek.

Latabár Kálmán halálának fél évszázados évfordulóján az egyik magyarországi tévé a napokban műsorára tűzte az Egy szoknya, egy nadrág című filmet Latabárral a főszerepben. Bár ennek és sok más, ma már klasszikusnak számító régi magyar filmnek az idők folyamán elkészült a korunkhoz közelebb álló változata, a filmkészítők alapvető gondja mindig az volt, ki tudná eljátszani mindenki Latyijának szerepét. És persze felvetődik a kérdés: ekkora formátumú komikus hiányában egyáltalán érdemes-e újrarendezni filmjeit? Hiszen egy be nem avatott szem is észreveheti, micsoda utánozhatatlan karaktereket tudott életre keltetni Latyi, milyen mindent elsőpró játékot volt képes produkálni filmjeiben. Hanghordozása, mimikája a világ legnagyobbjaira emlékeztet, kortársai közül talán csak Louis de Funès emlegethető vele egy napon. Egyébként hasonlítottak is sok mindenben. Elsősorban abban, hogy mindketten az elesett, hétköznapi polgár ügyes-bajos dolgait figurázták ki – természetesen a maguk eszköztárával. És ha már Hofit és de Funest említettük: noha elterjedt egy olyan nézet, hogy rengeteget improvizálnak, hozzájuk hasonlóan Latabár sem bízott semmit a véletlenre. Rengeteget dolgoztak egy-egy jeleneten, többféle módszert is kipróbáltak, míg eljutottak a kívánt eredményhez. Ahhoz, amin aztán teljes szívükből tudtunk derülni, ők pedig megelégedve mondhatták: ez férfimunka volt!

Latabárt sok világnagysággal összehasonlították rajongói: briliáns tánctudása miatt olykor úgy emlegették, mint a magyar Fred

A közönség imádta Latabárt, de a korszak egyes kritikusai megpróbálták kisebbiteni érdemeit

Astaire-t, de komikusi képességei kapcsán a magyar Chaplin címkéjét is megkapta. Mindez azt bizonyítja, hogy sokoldalú tehetségnek született, aki rengeteg műfajban bizonyított. Talán éppen ez tette egyedülivé. Hiszen Latabár Kálmán a közönség iránti szeretetéből fakadóan leginkább azt adta a közönségnek, amit az a leginkább elvárt tőle: a nyughatatlanságában is szeretni való Latyit. Annyira szeretne közönségét, hogy még a világhírnévnek is hátat fordított. De erről egy kicsit később...

Színészdinasztia tagja

A színházi dinasztiából származó Latabár Kálmán 1902. november 24-én Kecskeméten született. Egy évvel fiatalabb öccse, a szintén zseniális ifj abb Latabár Árpád már Sátoraljaújhelyen jött világra

→ **Latabár Kálmán a közönség iránti szeretetéből fakadóan leginkább azt adta a közönségnek, amit az a leginkább elvárt tőle: a nyughatatlanságában is szeretni való Latyit.**

1903. november 22-én. Dédapjuk, Latabár Endre Magyarország egyik legismertebb színésze, színész-pedagógusa és színigazgatója volt. Hogy nem estek messze a családi alma fájától, jelzi, hogy a Latabár testvérek már kishűként is gyakran éreztek kedvet, hogy a saját maguk által összefercelt jelmezekben, özszeeszkábált díszletek között lép-jék meg a társaság tagjait a maguk által kigondolt jelenetekkel, amelyek a hétköznapi szűkölködés ellenére inkább kacagtatóak voltak.

Az ifjú Kálmán 1921-ben végzett Rákosi Szidi színésziskolájában.

Ide apja tanácsára jelentkezett, mivel az úgy vélte, az operett nagyjai rendre az ország legrégebben működő magánszínésziskolájából kerülnek ki, nem pedig az Akadémiáról. A Fővárosi Operettszínház 1923-ban szerződtette táncos-komikusként. 1928–1931 között Árpád öccsével külföldön lépett fel zenés artistaszámokkal, a kritikusok már akkor a legnagyobbakhoz, Buster Keatonhoz, Chaplinhez hasonlították őket. Max Reinhardt Európa fiatal színésznemzedéke legjobbainak tartotta a testvérpárt, akikre világkarrier várt, ők mégis hazajöttek, mert magyar színészek akartak lenni.

Első filmje 1937-ben készült el, ugyanabban az évben feleségül vette Walter Katalint. 1938-ban született Kálmán fiukat – aki felnőttként ugyancsak a színészmesterséget választotta – római katolikusnak keresztelték, miután a szülők megegyeztek abban, hogy leendő gyermekeik az anya vallását követik.

Latabár Kálmán 1945-től mindvégig a Fővárosi Operettszínházban játszott. Máig emlékezeteset alakított Menelaosz (Offenbach: Szép Heléna), Bóni (Kálmán Imre: Csárdáskirálynő), Frosch (Strauss: A denevér) és Nyegus (Lehár: A víg özvegy) szerepében.

Elkeseredve, de megtörve nem

Noha a közönség imádta, akadtak kritikusok, akik – ki tudja, milyen megfontolásból – a sárba döngölték Latabár Kálmánt. És ő nem az a művész volt, aki az igazságtalan vádak fölött szemet hunyjon. Fájt neki az igaztalan kritika, irigyei áskálódása, a korabeli rendszer igyekezete, hogy megpróbálják mellőzni. 1962-ben egyik elkeseredett pillanatában

levelet írt a Népszabadságnak. Persze a Kádár-korban a párt szócsöve nem közölte a levelet, erre később akadtak rá a kutatók. Soraiban Latabár felemlegeti pályája kezdetét, elmondja, hol és kinél tanult, merre vitte a sors, megemlíti, hogy harmincéves korában vezető színész volt Max Reinhardt berlini színházában, a Grosses Schauspielhausban, majd a bécsi Theater an der Wienben lett első számú komikus. Leveleiben hangsúlyozza: mindezek után mégis hazatért, mert magyar színész akart lenni. Felsorolja szerepeit, sikereit, beszámol arról, hogy a közönség apraja-nagyja folyamatosan érezte vele a szeretetét. Ennek ellenére – írja Latabár – egyes kritikusok ízléstelennek tartják alakításait, és azt mondják róla, zsákutcába tévedt. „Én a Kossuth-díjat, Kiváló Művészi címet azért kaptam, mert az vagyok, aki. Miért akarják, hogy más legyek? Én cukorbajjal, beteg szívvel, meglehetősen megfogyatkozott egészségi állapotban tehetséget becsülettel viszem a színpadra” – olvasható Latabár levelében. Nemi elkeseredéssel írt soraiból kiviláglik, a színész tisztában volt azzal, hogy szeretett közönsége halála után sem feledi. És bízott abban, hogy megkapja majd a tollforgatóktól is azt a szeretetet, amelyet a közönség soha nem vont meg tőle.

Egyre súlyosbodó cukorbetegségben szenvedett, amelynek kezelését nehezítette a színészi mesterséggel járó állandó stressz és rendszertelen életmód. Utolsó hónapjai a lakás és a kórház között zajlottak, utolsó hetei már csak a kórházban. Állapota 1970 elején válságosra fordult, s a nagy nevetető január 11-én örökre lehunyt a szemét.

Erdélyi Napló

Megjelenik minden csütörtökön.
Kiadó: Prima Press Kft.
535600 Székelyudvarhely,
Bethlen Gábor u. 55.
tel.: 0266-218361
ISSN: 1223-1223

Felelős szerkesztő: Makkay József

Ügyvezető: Nemes László

Lapszerkesztők: Nánó Csaba, Somogyi Botond

Főmunkatársak: Borbély Zsolt Attila, Csermák Zoltán, Sütő Éva

Hetilapunk a Krónika és a Székelyhon napilapok csütörtöki lapszámában jelenik meg.

- Az (X)-szignóval ellátott szövegek fizetett reklámok, közlemények.
- A megjelent írások nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét tükrözik!
- Szerkesztőségünk fenntartja a jogot, hogy a beérkezett levelek és másféle írások közléséről döntsön.
- Kéziratokat nem őrzünk meg, és nem küldünk vissza!

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

400027 Kolozsvár, Regele Ferdinand (volt Wesselényi) utca 37. szám, 14. lakrész
tel.: 0264-705205, 0264-705215
e-mail cím: office@erdelyinaplo.ro

Honlap: www.erdelyinaplo.ro
Hirdetésfelvétel és terjesztés a fenti címen
hétköznap 8–16 óra között.